

Diogenés z Apollónie

Fragmenta DK 64 B

Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης

B 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 57 (cfr. A 1, 2)

Začátek jeho spisu je takovýto:

„Když se začíná jakákoliv řeč, je podle mého mínění zapotřebí podávat nesporné východisko a prostý a důstojný výklad.“

ἀρχὴ δὲ αὐτῶι τοῦ συγγράμματος ἦδε·

„λόγου παντὸς ἀρχόμενον δοκεῖ μοι χρεῶν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον παρέχεσθαι, τὴν δὲ ἐρμηνεῖαν ἀπλῆν καὶ σεμνήν.“

B 2 = Simplicios, In Physica 151, 28 - 152, 12 (cfr. A 4)

Ve spise *O přírodě*, který jediný ke mně došel a který je mnohými oslavován, ukazuje, že v principu (...) je mysl hojná. Hned po úvodu (B 1) píše toto:

ἐν δὲ γε τῶι Περι φύσεως, ὁ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλθε, προτίθεται μὲν διὰ πολλῶν δεῖξαι ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τεθείσῃ ἀρχῇ ἐστι νόησις πολλή. γράφει δὲ εὐθὺς μετὰ τὸ προοίμιον (B 1) τάδε·

„Zdá se mi pak, abych vše řekl, že se všechny věci mění z téhož a jsou totéž. A je to zcela zřejmé: kdyby to, co je nyní na tomto světě – země, voda, vzduch, oheň i ostatní, co se jeví v tomto světě, – kdyby z toho bylo něco jiné než druhé, a to jiné svou vlastní přirozeností, a kdyby se mnohonásobně neměnilo a nejinačilo jsouc týmž, pak by se to ani nemohlo nikterak navzájem

mísit, ani by nemohl vzniknout jednomu z druhého prospěch nebo škoda; nemohla by také ze země vyrůst rostlina a nemohl by vzniknout živočich, kdyby se to tak nespojovalo, že je to totéž. Ale všechny tyto věci se mění z téhož, stávají se brzy tím, brzy oním a vracejí se do téhož.”

„ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ μὲν ξύμπαν εἰπεῖν πάντα τὰ ὄντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι. καὶ τοῦτο εὐδηλον· εἰ γὰρ τὰ ἐν τῶιδε τῶι κόσμῳ ἐόντα νῦν, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ καὶ τὰ ἄλλα ὅσα φαίνεται ἐν τῶιδε τῶι κόσμῳ ἐόντα, εἰ τούτων τι ἦν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, ἕτερον ὄν τῆι ἰδίᾳ φύσει, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ ἐὼν μετέπιπτε πολλαχῶς καὶ ἑτεροιοῦτο, οὐδαμῆι οὔτε μίσγεσθαι ἀλλήλοις ἠδύνατο, οὔτε ὠφέλησις τῶι ἑτέρῳ [γενέσθαι ἀπὸ τοῦ ἑτέρου] οὔτε βλάβη, οὐδ' ἂν οὔτε φυτὸν ἐκ τῆς γῆς φῦναι οὔτε ζῶιον οὔτε ἄλλο γενέσθαι οὐδέν, εἰ μὴ οὕτω συνίστατο ὥστε ταῦτο εἶναι. ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦμενα ἄλλοτε ἄλλοῖα γίνεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ.“

(...)

τούτοις καὶ ἐγὼ πρώτοις ἐντυχῶν ὠιήθην ἄλλο τι λέγειν αὐτὸν παρὰ τὰ τέτταρα στοιχεῖα τὸ κοινὸν ὑποκείμενον, εἶπερ φησὶν μὴ ἀναμίγνυσθαι ταῦτα μηδὲ μεταπίπτειν εἰς ἄλληλα, εἶπερ ἔν τι αὐτῶν ἦν ἡ ἀρχὴ ἰδίαν φύσιν ἔχον, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὑπέκειτο, ἀφ' οὗ πάντα ἑτεροιοῦται. ἐφεξῆς δὲ δείξας, ὅτι ἐστὶν ἐν τῆι ἀρχῆι ταύτῃ νόησις πολλή.

B 3 = Simplicios, In Physica 152, 12 - 152, 18

Říká: „Nebylo by možné, aby to bylo takto rozděleno bez účasti mysli, že by mělo všeho náležitou míru: jak zimy a léta, tak noci a dnů, dešťů a větrů i časů pohody. A kdo by chtěl uvažovat i o [všem] ostatním, shledal by, že je to rozvrženo pokud možno nejkrásněji.”

„οὐ γὰρ ἂν', φησὶν, ὁἷόν τε ἦν οὕτω δεδάσθαι ἄνευ νοήσιος, ὥστε πάντων μέτρα ἔχειν, χειμῶνός τε καὶ θέρους καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ ὑετῶν καὶ ἀνέμων καὶ

εὐδιῶν· καὶ τὰ ἄλλα, εἴ τις βούλεται ἐννοεῖσθαι, εὐρίσκοι ἂν οὕτω διακείμενα ὡς ἀνυστὸν κάλλιστα.“

Připojuje, že jak lidé, tak i ostatní živočichové vznikli z téhož počátku, kterým je vzduch. A že vzduch má duši i rozum, říká takto: (B 4).

ἐπάγει, ὅτι καὶ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἄλλα ζῶια ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἣτις ἐστὶν ὁ ἀήρ, καὶ ἦι καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ νόησιν, λέγων οὕτως (B 4)·

B 4 = Simplikios, In Physica 152, 18 - 152, 22

„Vedle toho jsou tu i tyto rozhodné důkazy: lidé i ostatní živočichové žijí ze vzduchu dýchající jej, a to je jim i duší a myšlením, jak bude jasně ukázáno v tomto spise, a jsou-li toho zbaveni, umírají a myšlení je opouští.“

O něco dále výslovně uvádí: (B 5)

„ἔτι δὲ πρὸς τούτοις καὶ τάδε μεγάλα σημεῖα. ἄνθρωποι γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ζῶια ἀναπνέοντα ζῶει τῷ ἀέρι. καὶ τοῦτο αὐτοῖς καὶ ψυχὴ ἐστὶ καὶ νόησις, ὡς δεδηλώσεται ἐν τῇδε τῇ συγγραφῇ ἐμφανῶς, καὶ ἐὰν τοῦτο ἀπαλλαχθῆι, ἀποθνήσκουσι καὶ ἡ νόησις ἐπιλείπει.“
εἶτα μετ' ὀλίγα σαφῶς ἐπήγαγε (B 5)·

B 5 = Simplikios, In Physica 152, 22 - 153, 13

„Zdá se mi, že to, co má myšlení, je vzduch, jak to lidé nazývají, a že tím jsou všichni řízeni a že to všem vládne. Neboť právě to, jak se mi zdá, je bůh: při všem odplácí, vše spravuje a ve všem je obsaženo. A není nic, co v tom nemá podílu; nemá ho však stejnou měrou jedno jako druhé, nýbrž je mnoho způsobů jak vzduchu samého, tak myšlení, neboť vzduch je rozmanitý, teplejší i

chladnější, sušší i vlhčí, stálejší i prudčeji pohyblivý a je v něm i mnoho jiných bezmezných růzností vůně i barvy. Duše všech živočichů je totéž, totiž vzduch, teplejší než okolní vzduch, ve kterém jsme, avšak mnohem chladnější než vzduch v okolí Slunce. Toto teplo však není u žádného z živočichů stejné, ani ne u lidí navzájem, nýbrž se liší, i když ne mnoho, ale tak, že si jsou podobní. Ovšem naprosto stejným se nemůže stát nic z toho, co je rozrůzněno, různé s různým, dokud se nestane tímtéž. Ježto je tedy rozrůznění rozmanité, jsou též živočichové rozmanití a mnozí. Následkem mnoha rozrůznění si nejsou navzájem podobní ani vzhledem, ani způsobem života, ani myslí. A přece všechno žije a vidí a slyší díky témuž a také [svoji] odlišnou mysl má všechno od téže.”

„καὶ μοι δοκεῖ τὸ τὴν νόησιν ἔχον εἶναι ὁ ἀήρ καλούμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑπὸ τούτου πάντας καὶ κυβερναῖσθαι καὶ πάντων κρατεῖν· αὐτὸ γάρ μοι τοῦτο θεὸς δοκεῖ εἶναι καὶ ἐπὶ πᾶν ἀφίχθαι καὶ πάντα διατιθέναι καὶ ἐν παντὶ ἐνεῖναι. καὶ ἔστιν οὐδὲ ἐν ὃ τι μὴ μετέχει τούτου· μετέχει δὲ οὐδὲ ἐν ὁμοίως τὸ ἕτερον τῶι ἑτέρωι, ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς νοήσιός εἰσιν ἔστι γὰρ πολύτροπος, καὶ θερμότερος καὶ ψυχρότερος καὶ ξηρότερος καὶ ὑγρότερος καὶ στασιμώτερος καὶ ὀξυτέραν κίνησιν ἔχων, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἑτεροιώσεις ἔνεισι καὶ ἡδονῆς καὶ χροῆς ἀπειροί. καὶ πάντων τῶν ζώων δὲ ἡ ψυχὴ τὸ αὐτὸ ἔστιν, ἀήρ θερμότερος μὲν τοῦ ἔξω ἐν ᾧ ἐσμεν, τοῦ μέντοι παρὰ τῶι ἡλίωι πολλὸν ψυχρότερος. ὅμοιον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδενὸς τῶν ζώων ἐστίν (ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοις), ἀλλὰ διαφέρει μέγα μὲν οὐ, ἀλλ’ ὥστε παραπλήσια εἶναι. οὐ μέντοι ἀτρεκέως γε ὅμοιον οὐδὲν οἷόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιοιμένων ἕτερον τῶι ἑτέρωι, πρὶν τὸ αὐτὸ γένηται. ἄτε οὖν πολυτρόπου ἐούσης τῆς ἑτεροιώσιος πολύτροπα καὶ τὰ ζῶια καὶ πολλὰ καὶ οὔτε ιδέα ἀλλήλοις ἐοικότα οὔτε δίαιταν οὔτε νόησιν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἑτεροιώσεων. ὅμως δὲ πάντα τῶι αὐτῶι καὶ ζῆι καὶ ὄραϊ καὶ ἀκούει, καὶ τὴν ἄλλην νόησιν ἔχει ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πάντα.“

B 6 = Simplikios, In Physica 153, 13-17

A potom ukazuje, že i živočišné símě má podobu vanutí a že i myšlenky vznikají tehdy, když vzduch spolu s krví zaujímá skrze cévy celé tělo, (...) Těmito věcmi se tedy spolehlivě ukazuje, říká, že počátkem je to, čemu lidé říkají vzduch.

καὶ ἐφεξῆς δείκνυσιν ὅτι καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζώων πνευματώδες ἐστὶ καὶ νοήσεις γίνονται τοῦ ἀέρος σὺν τῷ αἵματι τὸ ὅλον σῶμα καταλαμβάνοντος διὰ τῶν φλεβῶν, ἐν οἷς καὶ ἀνατομὴν ἀκριβῆ τῶν φλεβῶν παραδίδωσιν. ἐν δὴ τούτοις σαφῶς φαίνεται λέγων, ὅτι ὃν ἄνθρωποι λέγουσιν ἀέρα, τοῦτό ἐστιν ἡ ἀρχή.

B 6a = Aristotelés, Historia animalium III, 2; 511b 30 - 512b 11

(Aristotelés cituje Diogenovo podání o cénách a jiných tělesných součástech.)

Διογένης δ' ὁ Ἀπολλθνιατῆς τάδε λέγει·

αἱ δὲ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ᾧδ' ἔχουσιν· εἰσὶ δύο μέγιστα· αὗται τείνουσι διὰ τῆς κοιλίας παρὰ τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν, ἡ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, ἡ δ' ἐπ' ἀριστερά, εἰς τὰ σκέλη ἑκατέρα τὰ παρ' ἑαυτῆι καὶ ἄνω εἰς τὴν κεφαλὴν παρὰ τὰς κλεῖδας διὰ τῶν σφαγῶν. ἀπὸ δὲ τούτων καθ' (512a) ἅπαν τὸ σῶμα φλέβες διατείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὰ δεξιᾷ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὰ ἀριστερά, μέγιστα μὲν δύο εἰς τὴν καρδίαν περὶ αὐτὴν τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν, ἕτεραι δ' ὀλίγον ἀνωτέρω διὰ τῶν στηθῶν ὑπὸ τὴν μασχάλην εἰς ἑκατέραν τὴν χεῖρα τὴν παρ' ἑαυτῆι· καὶ καλεῖται ἡ μὲν σπληνίτις, ἡ δὲ ἥπατιτις. σχίζεται δ' αὐτῶν ἄκρα ἑκατέρα, ἡ μὲν ἐπὶ τὸν μέγαν δάκτυλον, ἡ δ' ἐπὶ τὸν ταρσόν, ἀπὸ δὲ τούτων λεπταὶ καὶ πολυοῖοι ἐπὶ τὴν ἄλλην χεῖρα καὶ δακτύλους. ἕτεραι δὲ λεπτότεραι ἀπὸ τῶν πρώτων φλεβῶν τείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὸ ἥπαρ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὸν σπλῆνα καὶ τοὺς νεφρούς.

αἱ δὲ εἰς τὰ σκέλη τείνουσαι σχίζονται κατὰ τὴν πρόσφυσιν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ μηροῦ τείνουσιν. ἡ δὲ μεγίστη αὐτῶν ὀπισθεν τείνει τοῦ μηροῦ καὶ ἐκφαίνεται παχεῖα· ἑτέρα δὲ εἴσω τοῦ μηροῦ μικρὸν ἦττον παχεῖα ἐκείνης. ἔπειτα παρὰ τὸ γόνυ τείνουσιν εἰς τὴν κνήμην τε καὶ τὸν πόδα καθάπερ καὶ εἰς τὰς χεῖρας. καὶ ἐπὶ τὸν ταρσὸν τοῦ ποδὸς καθήκουσι καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς δακτύλους διατείνουσιν. σχίζονται δὲ καὶ ἐπὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ πλευρὸν πολλαὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ λεπταὶ φλέβες.

αἱ δ' εἰς τὴν κεφαλὴν τείνουσαι διὰ τῶν σφαγῶν φαίνονται ἐν τῷ αὐχένι μεγάλαι· ἀφ' ἑκατέρας δ' αὐτῶν, ἥι τελευτᾷ, σχίζονται εἰς τὴν κεφαλὴν πολλαί, αἱ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερά, αἱ δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ δεξιά· τελευτῶσι δὲ παρὰ τὸ οὖς ἑκάτεροι. ἔστι δ' ἑτέρα φλέψ ἐν τῷ τραχήλωι παρὰ τὴν μεγάλην ἑκατέρωθεν, ἐλάττων ἐκείνης ὀλίγον, εἰς ἣν αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς κεφαλῆς συνέχουσιν αὐτῆς· καὶ αὗται τείνουσι διὰ τῶν σφαγῶν εἴσω καὶ ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρας ὑπὸ τὴν ὠμοπλάτην τείνουσι καὶ εἰς τὰς χεῖρας. καὶ φαίνονται παρὰ τε τὴν σπληνίτιν καὶ τὴν ἥπατιτιν ἕτεροι ὀλίγον ἐλάττους, ἃς ἀποσχῶσιν ὅταν τι ὑπὸ τὸ δέρμα λυπηῖ· ἂν δέ τι περὶ τὴν κοιλίαν, τὴν ἥπατιτιν καὶ τὴν σπληνίτιν. τείνουσι δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς ἀπὸ (512b) τούτων ἕτεροι. ἕτεροι δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ ἑκατέρας τείνουσαι διὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἰς τοὺς ὄρχεις λεπταί· ἕτεροι δ' ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ διὰ τῆς σαρκὸς τείνουσιν εἰς τοὺς νεφροὺς καὶ τελευτῶσιν εἰς τοὺς ὄρχεις τοῖς ἀνδράσι, ταῖς δὲ γυναιξὶν εἰς τὰς ὑστέρας. (αἱ δὲ φλέβες αἱ μὲν πρῶται ἐκ τῆς κοιλίας εὐρύτεραι εἰσιν, ἔπειτα λεπτότεροι γίνονται, ἕως ἂν μεταβάλλωσιν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερά καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ δεξιά.) αὗται δὲ σπερματίτιδες καλοῦνται. τὸ δ' αἷμα τὸ μὲν παχύτατον ὑπὸ τῶν σαρκωδῶν ἐκπίνεται· ὑπερβάλλον δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους λεπτὸν καὶ θερμὸν καὶ ἀφρῶδες γίνεται.

(...)

(3) Diogenés z Apollónie říká v knize přírodní filosofie o podstatě [spermatu] toto:

„Vanutí přivedené dýcháním totiž pozvedá [?] krev, zčásti je tělem vsáváno, přebývající část klesá do semenných cest a tvoří sperma, což [není nic] jiného než pěna krve vzedmutá [?] vanutím.”

Alexander Amator veri appellatus, discipulus Asclepiadis libro primo De semine spumam sanguinis eius essentiam dixit Diogenis placitis consentiens ...

(3) Diogenes autem Apolloniates essentiam [seminis] similiter spumam sanguinis dixit libro physico:

etenim spiratione adductus spiritus sanguinem suspendit, cuius alia pars carne bibitur alia superans in seminales cadit vias et semen facit quod [non] est aliud quam spuma sanguinis spiritu collisi.

B 7 = Simplikios, In Physica 153, 17-20

Nepochopitelné však je, když tvrdí, že [vše] ostatní vzniká následkem rozrůznění od něj [od tohoto počátku = od vzduchu]. Říká o něm, že je věčný:

„A toto samo [vzduch] je tělo věčné a nesmrtelné; avšak z věcí jedny vznikají, druhé zacházejí.”

θαυμαστόν δὲ ὅτι, κατὰ ἑτεροίωσιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ λέγων τὰ ἄλλα γίνεσθαι, αἰδίων ὅμως αὐτό φησι λέγων·

„καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ αἰδίων καὶ ἀθάνατον σῶμα, τῶν δὲ τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀπολείπει.“

B 8 = Simplikios, In Physica 153, 20-24

A jinde říká:

„Toto se mi však zdá být zřejmé: že je to velké, silné a věčné a také nesmrtelné a má mnoho podob.”

(...)

καὶ ἐν ἄλλοις·

„ἀλλὰ τοῦτό μοι δῆλον δοκεῖ εἶναι, ὅτι καὶ μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ αἰδιὸν τε καὶ ἀθάνατον καὶ πολλὰ εἶδός ἐστι.“

ταῦτα μὲν οὖν περὶ Διογένους προσηγορήσθω· μέτεισι δὲ λοιπὸν ὁ Ἄριστοτέλης ἀπὸ τῶν ἐν λεγόντων ἐπὶ τοὺς ἐν καὶ πολλὰ τὴν ἀρχὴν λέγοντας.

B 9 = Galénos, In Epid. VI comm. II (XVIIa 1006, 8 Kühn)

(Galénos cituje Rufovo mínění, neboť sám Diogenův spis nezná.)

καὶ μέντοι καὶ ὠμολόγηται σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον διαπλάττεσθαι θᾶπτον, ἀλλὰ καὶ κινεῖσθαι τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος ... Ρουῖφος δὲ φησι Διογένη τὸν Ἀπολλωνιάτην μόνον ἐναντίως ἀποφήνασθαι κατὰ τὸ Περὶ φύσεως δεύτερον. ἐγὼ δὲ οὐκ ἐνέτυχον τῷ βιβλίῳ.

B 10 = Hérodianos, Περὶ μονήρ. λέξ. I; p. 7, 8

Výraz *plé* se u Diogena z Apollónie užívá místo tvaru ženského rodu *pleé* („plná“), adjektivně to není známo u jiných autorů.

τὸ δὲ ἄπλη ἐιρημένον παρὰ Διογένει τῷ Ἀπολλωνιάτῃ ἀντὶ τοῦ πλήθους θηλυκοῦ ἐπιθετικῶς ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις.